

VI. L E V É L.

*Költ Komáromban, Mind Sz. Havának
21. Napján.*

*Freimüthige Gedanken über das neue
Grundsteuer-Rectificationsgeschäft, nach
den zwei Hauptgesetzen von 20. April
1785., und von 10. Hornung 1789. von
Ignatz Benedikt Hejzl. Wien. 1789.*

Nagyra vetem fejemet, így szól maga
ennek a' Könyvnek Írója, hogy a' föld-mé-
rés, és arra ki-vettetendő adó ellen írok:
de úgy tartom, hogy mikor olly föben-járó
dologról van a' Kérdés, a' mellytől függ
fok Országoknak bódogságok vagy bódog-
talanfágok, minden igaz Hazafinak köteles-
sége az, hogy arról való értelmét addig
mondja-ki, míg valamit lehet orvosolni raj-
ta. — A' földre adót vetni, még pedig úgy,
hogy minden Lakos a' maga birtokához 's
tehettségéhez - képest illendőképpen fizessen,
az igen jó volna: de azt a' mostani mérés
szerént el-érni lehetetlen. —

Hogy ez a' Munka tökéletes legyen,
arra négy dolog kívántatik.

1. Hogy kinek kinek földje helyesen meg-mérettesfék.

2. Hogy annak Esztendőnként való termése jól meg-határoztafék.

3. Hogy a' belé vettetett mag, 's minden költfég a' hafzonból vagy jövedelemből ki-vétettesfék.

4. Hogy a' Jobbágnak vagy Lakosnak, jobb vagy rofzszabb állapotja, 's barom tartása fontba vétetődjék. — De ezek közöttül egygyik sem tellyesítettik úgy a' mint kellett volna —

I. A' ki-mérés lett volna a' fő dolog: de ebben úgy hamarkódtak, hogy a' paraszt embereket három óra alatt tökéletes *Geométrákká*, Föld-mérökké akarták tsinálni; az egész Munkát pedig hat Hónapok alatt el akarták végezni. Ebből a' lett, hogy a' ki-mérés többnyire hibás mindenütt; úgy hogy bátran fogadhat akár ki, hogy egy Falu fints, a' hol paraszt emberek mértek, hogy a' ki-mérés helyes volna. Küldettek ugyan azután esküdt és tanúlt föld-mérők is; de azok meg-elégedtek azzal, hogy egynehány Hóld-földeket meg-póznáztak, 's a' mi hibát ott találtak, meg-jobbították; de egygyenként kinek kinek örök-fégét fel nem mérték. A' honnan bátran el lehet mondani azt is, hogy annyi temérek fáradság és fok ezer, főt millió költfégek

gek

gek után, leg-alább egy millió Hóld-föld hiba fog-lenni a' Tsászári Birodalomban.

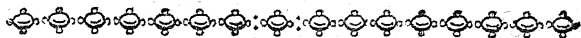
2. Nem lehetett azt soha várni közönfégesea a' Jobbágyoktól, hogy ők a' magok földjeiknek 's rétjeiknek jövedelmeiket igazán fel-adják. Felette gyanús a' paraszt az ilyen dolgokban, és leg-kisfebb újítástól is fél. A' Lelki esméretet pedig, mikor Adóról 's Portzióról vagyon a' ízó, könnyen le tudja tsendesíteni. A' melly rét húsz harmintz mázsa szénát meg-terem, meg-elégedett azzal, ha azt tízre 's tizenkettőre mondotta. Vóltak ugyan annakutánna fok féle *Controllériák* fok Tiszteknek jelen-létekben, hogy kinek kinek földjének eszten-dei termése meg-határoztafék: de ezek valófágos kótya vetyék vóltak, a' hol azok a' parasztok, a' kiknek jó tüdejek vólt, 's bátran tudtak kiáltozni, nyertesek lettek; a' kik pedig szelídebbek vóltak, 's már az előtt is meg-lehetős Lelki-esmérettel adták-fel földjök termését, annyira fel-verették, hogy örökké bóldogtalanok léfsnek, ha az Adó a' szerént vettetik rájok. —

3. A' Földnek terméséből ki kellett vólna venni a' magot, a' mellyet belé-vetnek, és a' költséget, a' mellyet rá tesznek; mert külömben igen hibás lesz' az Adónak fel-vétele. Ezt fok példákkal meg-mutogatja a' bölts Író, mellyet hozfszas vólna elő-beszéllenünk. —

Azután öszve vetvén egy parafztot a' ki barom tartásból él, azzal a' ki szántásból és vetésből táplálja magát, meg-mutatja, hogy noha az első három annyi hasznot is vesz' bé, még is negyed résznyi Adót sem fizet, mint a' ki szánt és vét. Meg-mutatja, hogy mikor a' szántást vetést kellene elő-mozdítani, azok lesznek az Országban leg-bódogtalanabbak, a' kik azt fogják gyakorolni. Azon kívül le-írja, melly nagy romlásokra lesz' ez minden Földes-Urafágoknak, úgy hogy a' kik eddig tíz tizenöt Ezeret könnyen bé-vehettek Jófágokból, hatot sem vehetnek-bé. A' kiknek pedig egy harmad rész jövedelmek adosságba megy, azok egészen el fognak szegényedni. —

4. A' Dézmának el-törlése is fok károkat fog maga után húzni, mind az Urafágokra mind pedig fok Papokra nézve, a' kiknek Jövedelmek nagy részént abból szokott ki-telni. —

Hogy lehetne tehát az Adót helyesebben 's igazságosabban fel-vetni az Ország Lakosira? Arra azt mondja a' bölts Író, hogy nints jobb mint az, hogy a' mint eddig is nagy részént szokásban vólt; úgy minden Lakosnak minden féle Jófága meg-betsültesfék, és az Adó annak mivolta szerént vettesfék-ki. — *Lásd magát a' munkát.*

Hogy kell a' sárga répából szüroport készíteni?

A' sárga répát tisztítsd-meg, vagdald apróra 's főzd-meg míg egészen meg-puhúl. Azután töltsd tiszta zatskóba, nyomtasd-meg kövel, hogy a' nedvesége valamelly edénybe lassanként ki-tsepegjen. Ezt a' levét főzd a' tűznél mind addig, míg méz forma sűrűlege nem lesz'. Ha jól gondját vi-seled két három esztendeig is el-áll. — Hasznai ezek — Akármelly ételbe méz gyanánt teheted. — Ha reggelenként a' kis gyermekeknek egy kalánnal adsz belőle, a' gelesztáktól meg-tisztúlnak. —

Mérges plánták és gyökerek.

Sokszor meg-esett 's ma is meg-esik: hogy egész Ház népek ki-halnak az által, hogy a' mérges gyökerekre nem vigyáznak. — 1772-ben *Náerdenben* Hollandiában egy *Nording* nevű ember Krumplit evett estve leányával és szolgálójával. Egy óra múlva mind hárman nagy fájdalmat érezvén, Doktort hivattatott, a' ki is nagy nehezen a' két leányt meg-tartotta, de *Nording* meghalt szörnyű kinok között. — Más nap a'

Doktor a' pintzébe le-menvén 's a' Krumplit vizsgálván, látja hogy fok virág tövek vagynak közel hozzá, nevezetesen pedig a' *Farkas gyökér* (*Aconitum, napellus*) melly a' krumplihoz hasonlít. A' vígyázatlan szolgáló azt főzött a' krumpli között, melly egy a' leg-erősebb mérgek között. —

Két Papok egygyütt ebédelvén Német Országban egy háznál, a' többek között ettek marha húst petrefelyem gyökérrel, 's két óra múlva nagy dühösfégbe estek 's a' tóba ugrottak, — Azután tanúlták-ki, hogy petrefelyem gyökér helyett a' gazd aszfzony *kutya petrefelyemet* (*Aconitem maculatum*) vagy (*Aethusa cynapium*) tett az ételbe. — A' jó Gazdaszfzonymnak mindenkor meg kell nézni mit tesz a' szolgáló a' tűzhöz, kivált a' Petrefelyem' gyökér körül gondosnak kell lenni. —

Sokszor meg-efett, hogy a' Parasztok fekete kömény-mag gyanánt meg-ették a' tövis almának, tsuda fának, vagy mázlag-nak fekete magvait, az első (*Nigella fativa*) a' másik (*Datura stramonium*) és izörnyű halált haltak tőle. Az ilyen tojás nagyfágú szúrós almákkal sokszor jád-zanak a' gyermekek; de meg kell inteni őket jókor, hogy attól őrizkedjenek. — Jegyezd-meg:

1. Az ilyen mérges plántáknak fok halsznaik lehetnek, ha mi nem tudjuk is, leg-alabb

alább bizonyos, hogy a' levegő égnek mér-
gét magokba szívják, hogy nekünk ne artson.

2. Azért adott nekünk a' Teremtő íz-
lést és szaglást, hogy meg-külömböztessük,
a' mi jó és rossz. — Szégyen volna ha eb-
ben az oktan-állatoknál alább valók len-
nének. —

3. Többnyire minden mérges plánták-
nak rút formát vagy bűdös szagot adott a'
bölcs Teremtő, hogy jobban őrizkedjünk
tőlök.

4. Sokan szeretik a' gombákat, de e-
zek egészségtelen és kétséges eledelek. Ha
kételkedik a' Gazdaszöny vallyon nem mér-
gesek é, tegyen egy egész fejéres veres hagy-
mát beléjük, főzze-meg velek. — Ha a'
veres hagyma meg-feketedik, jele hogy
mérges a' gomba, 's ki kell önteni.

5. Mihelyt észre veszik hogy valaki
mérges ételt evett, igyon annyi édes tejet
valamennyit meg-ihatik, ha édes tej nincs,
lágy meleg vizet. Arra egy kalán olajat,
ismét meleg vizet, míg ki-hányhatja. —
Azután igyék etzettel és mézzel elegyített vi-
zet. — A' testét öntözzék hideg vízzel, 's
az órra alá erős etzetet tartsanak. —

Fő földes Úr.

Egy Földes Úr utazni menvén idegen
Országokra három esztendeig, hogy távol

létében is Jobbágyait a' szorgalmatosfágra ösztönözze 's a' jó erköltsőkben erősítse, ilyen jutalom pénzeket hirdettétett-ki Uradalmában, mellyek vízfza térésekor az érdemeseknek ki-fognak adattatni.

50. Forintot az olyan Szüléknek, a' kik gyermekeiket leg-jobban nevelik, 's magok is példás békeességben élnek.

50. Forintot annak a' Jobbágyinak' a' ki fokkal adós, de úgy igyekszik, hogy három esztendő alatt adósságát ki-fizeti fenki-
nek meg-tsaláfa 's meg-rontása nélkül.

50. Forintot annak a' leánynak, a' ki a' Gazdaszfonyságot leg-jobban érti, a' mellett pedig emberféges, szelíd és szüz életű. Azon kívül mikor férjhez megy, szabadfága lesz' az Urafág' tsordájából a' leg-jobbikat ingyen magának ki-választani.

25. Forintot öt gyermekeknek, a' kik leg-jobban tanúlnak, 's ugyan öt leányoknak, a' kik az Oskolát leg-fzorgalmatosabban 's leg-nagyobb haszonnal gyakorlották.

Meg kell vallani, hogy ha minden Földes-Urak a' magok Jófágjaikban így tselekednének, 's Jobbágyikat mint tulajdon gyermekeiket boldogítani igyekeznék, a' Paraszfág is mindjárt egyenesebb szívű lenne 's nagyot lehetne az Országon segíteni. — De fok Földes Urak feléjek sem mennek Jobbágyaiknak, hanem holmi húzó vonó Tisztekkel nyomor-

morgattatják, - magok pedig azoknak véres verejtékjeiket idegen Országokon vesztegetik-el.

A' Találós Mese volt *Tükör*; a' Rejtett Szó *Papirus*.

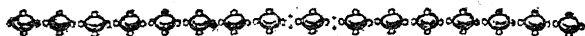
Találós Mese.

Már én régen élek, Ég', 's földtől születtem,
 Idövel mindenik' fő Urává lettem.
 Hatalmas páltzámat félték sok Orzágon;
 De nintsen állandó femmi e' Világon.
 Alig esméretes az ma ezereknél [nél.
 Melly jó Világ volt míg laktam emberek-
 Régi ditsőféгим már füstbe mentenek.
 Nagy változásimon magam meg-rettenek.
 Semmim lints, mim látzik, mástól költsönöztem.

A' föld' színétől is megszö el-költöztem.
 Halavány ortzáim jegyzik fájdalmamat.
 Tsk öt hív katonák őrzik oldalamat.
 Pozsoni Szemináriumból.

Rejtett Szó.

Tsak egy állat vagyon széles e' Világon,
 Melly elől mindég úsz, noha hátul álljon.
 De ha az elejét, 's végét egygyezteted
 Elébb utóbb súllyát el nem kerülheted.
 Pozsoni Szemináriumból.

Köz mondás: Hány az ember annyi a' természet. . Azért ritka madár a' nagy társaságokban az egygyet-értés. És még is valaki meg-fordúl a' Pozsonyi Pap-nevelő Házban, nem győzi eleget tsudálni és magasztalni azt a' szep egygyefféget és atyafiságos szeretetet, melly az ifjú Papok között uralkodik. Jele, hogy valamint a' tiszta vallásra; úgy a' jámbor erköltsre 's kellő társalkodásra is az ő rende szerént oktattatnak. Meltán reménylheti tehát az édes Haza; hogy ott jó Keresztények, hív Pásztorok, és igaz Polgárok nevelkednek számára. Szembe-tünő tanúfágot adtak arról az idei 35 Nagyszombati *Presbyterium*béliek, kik fel-fenteltetvén a' Papi hívatalra, minekelötte elofzlottak vóina az Úr' szölője' mivelésére, egybe-gyültek, 's egymást hathatósan ösztönözték a' buzgó Isteni-szolgalatra, és Hazájokhoz tartózó hívfégre. Mivel pedig több ízben láthatták, hogy sokan a' Lelki Pásztorok közzül idővel vagy a' füllyos nyavalya, vagy más egyéb ízerentsétlenség által olly infégre jutnak, hogy nem tsak máfokon nem fegíthetnek, de magokkal is tehetetlenek: ezen jeles 's szeretettel tellyes kötést tették magok között; hogy azon naptól fogva kiki közzülök tartozzek leg-alább ket

két három forintot öfzve adni; hogy így, ezen aprólék adományok idő-töltével egy töke pénzt adván, mind azok, kik talám közzülök szükfégét látnak, mind ügyefogyottabb Híveik könnyebbülést érezzenek. A' végre hármat választottak magok közzül, kik a' pénzt folyvást bé-fzedjék, úgy hogy ha valaki talám meg-felejtkezne fogadáfáról, törvényesen is kényszerítheslék; azért a' kötés alá mind egygyikének fel kellett nevét jegyezni, és tulajdon petsétjét reá nyomni. Bóldog Tanítók! kik ilyen tüzet gerjesztettek Tanítványitok' szíveikben. Bóldog Tanítványok! kik olly készen követtétek a' szent oktatáfokat, Bóldog Hívek! kik ilyen kegyes Páfztorok alatt legeltek. —

Be jó vólna e' szép példát minden Protestáns Superintendentziáknak 's Esperestfégeknek követni! — Így az Özvegyek 's árvák nem jutnának bóldogtalan forra. — Miért nem lehetne minden Esperestfégnek egy ilyen Kaszfája, a' Papok özvegyeinek 's árváiknak tápláláfokra, 's az öregeknek segélléfeke, tsak hogy fognánk egygyütt szívesen a' dolgot? — — P. O. A' Debreczeni Esperestségben vagynak 80. Reformatus Papok, ha ezek közzül mindenik 5 Rforintot tenne esztendőnként e' Kaszfába, az tíz esztendő alatt 4000. Rf. menne, mellynek Interesteből már négy özvegyeknek tíz-

tisztesféges élelmek lenne. Száz ezrtendő alatt pedig menne 40. ezerre. — Ennek bővebb ki-terjesztését bízom a' nemes szívű Hazafijakra — — Arra hogy a' Vallás betsületben légyen, szükség hogy a' Papoknak tisztesféges élelmek 's betsületek légyen; mert fok ember tsak a' külfökre néz 's abból ítél a' Vallásra is. — — Holláudiában a' falusi Papnak fizetése 600. fl., Városié 800., de ha kettőnél több gyermeke van, mindenikre ad a' Köz-Társaság 50. forintot húz ezrtendős korokig, és így ha egy falusi Papnak nyóltz gyermeke van, a' hatra 300. forintja jár. — Ha meg-hal, ki jár a' fele özvegyének hólta napjáig. — —

Hideglelések.

Ez előtt való ezrtendőkben fok ideig tsak nem minden ezrtendőben uralkodott a' hideglelés *Studzárd*ban, fokkal inkább mint más Városokban. Erről meg-kérdeztetvén az Orvos Doktorok, azt mondták, hogy okozza annak a' nagy tónak gözölgése, melly közel vólt a' Városhoz. Ezt hallván az uralkodó Hertzeg, a' tavat el-árkoltatta 's ki-száraztatta, mellyel azt nyerték a' lakofok, hogy az -ólta szemlátomást meg-kevesedtek a' hideglelőfök. — Talám az egész Országban egy egy helyen több hideglelőfök

fők nintsenek, mint Komáromban. Kétség kívül a' többek között okozzák ezt, a' Dúnának gyakori ki-áradásából hátra-maradó tavak, mocsárok, nevezetesen pedig a' Várárkaiban meg-penészedő vizeknek gőzölgefeik. — —

A' hideglelések, akár mindennapiak, akár harmad vagy negyed napiak légyenek, mindenkor kedvetlen Vendégek, 's unalmas kvartélyosok: de talán inkább lehet azokat még is a' belfő betegség' hír-mondójinak, mint sem magokat betegfégeknek tartani. Valamint a' mágneses tő, ha Északról el-fordíttatik, reszket mind addig, míg a' maga pontját meg nem találja; úgy a' testnek ez a' rázása azt mutatja, hogy valamelly meg-dugulás esett az élet' ereiben, és hogy vagy a' mértékletlenség, vagy más által az egészfég' pontját el-tévesztettük. — Mikor tűz támadáskor szakadatlanúl veretnek félre a' harangok, sietni kell a' segítség-gel: mert az egész Helység veszedelemben forog. Illyenek azok a' szüntelen rázó hidegek, mellyek a' betegnek semmi pihenést nem engednek. Mikor csak néha néha verik félre a' harangokat, egynehány pertzentéig egy végben, azt jelenti az, hogy a' tűz még ég, de nem veszedelmes. Majd csak nem így lehet gondolkoznunk a' harmad napi hidegről. — Leg-veszedelme-
sebb-

febbnek tartják az emberek a' negyed napi hideget: de valósággal azok fok emberekre nézve hathatós Orvosfágok. Azért is a' bölts Doktorok, a' kik a' betegnek nem egy két napi könnyebbülésére, hanem következendő állapotjára néznek, nem könnyen fojtják-meg' az ilyen hideget. Olvasunk az Orvosi Könyvekben olyan példákat, hogy az egy vagy más fél esztendeig tartó negyed napi hideg, még az olyan Melancholikusokat 's Örülteket is meg-gyógyította, a' kiken már femmi Orvosok és Patikák nem segíthettek. —

Ez előtt egynehány esztendőekkel, Páris-hoz nem mesélze egy *Robert* nevű Paraszt forró hidegben feküdt. Történt egy nap, hogy minden tselédjei ki-mentek aratni 's magát hagyták othon. Az idő alatt rá jő a' forrófág, 's elméjének ezen meg-háborodásában azt gondolja, hogy jó vólna néki magát fel-akasztani. Azzal ki-megy, 's az erefz alatt fel-köti magát. A' tselédi haza jövén el-rémülnek, a' Parasztok öszve futnak, némellyik szánta másik pokolra ítélte, de egygyik sem nyúlt hozzá. — A' Pap ezt meg haliván, oda megy a' Mesterrel egygyütt, az első a' laitorjára fel-hag hogy levágja, a' Mester pedig által-öleli derekát, hogy

hogy le-esvén öszve ne törje fejét. Nem látzott benne femmi elevenfég, de még is fok szorgalmatosfágok után az életre vízfza hozták. — A' Király ezt meg-tudván, a' Papnak és a' Mesternek jutalom' pénzt adott, és nagyon meg-dítsérte tselekedeteket. — Valóban nagy kegyetlenfég az fokakban, hogy azokon a' kik magokat ki-végezik, fe-gítteni nem akarnak, holott nagy részént elméjeken kívül vagynak az ollyak, mint a' forró hideglelésben lévő emberek. Ha valamelly romlott vérű ember fel-akasztja magát, feregestől gyűlnek nézésére; de senki se fégti; holott tsak nem bizonyos, hogy ha hirtelen valaki le-vágná, az életre vízfza lehetne hozni. Söt fájlalni lehet, hogy az emberifégnek gyalázatjára ollyan bal-vélekedés van a' Közfégben, hogy a' ki az illyet le-metszené, azt a' hóhér Törvénybe tztálná, mint-hogy az ő Mesterfégébe avatta magát. — Nem régiben egy Városban egy szolgaló le-ány a' Dunába ugrott; látták némelly révészek 's ki is foghatták vólna, de még így szólltak: *Hadd menjen pokolba, ördögnek adta lelkét.* — Az ollyan bóldogtalanok pedig, kik magokat elméjeken kívül lévén fel-köttötték, az életre vízfza jönnek ha még a' rothadás szaga femmit sem érzik rajtok, ha azt tselekeznek velek:

1. Valamelly jó levegőű helyre szalmára kell tenni, le-vetkeztetni, hol egy-
gyik

gyik hol másik oldalára tsendefen fordítani.

2. Etzetes meleg ruhával a' fejét bé kell takarni; de a' száját és órrát nem kell bé-fogni. Ha a' ruha meg-hül, ismét meg kell melegíteni, 's az egész testét flannellel dörgölni kell.

3. Az orra alá erős italokat kell tartani, 's az ortzáját vízzel vagy etzettel öntözni.

4. Eret kell rajta vágatni, 's leg-alább három óráig a' szüntelen való dörgölést félbe nem kell hagyni, mert van példa, hogy nemelleyek 4. óra múlva kezdtek eszmélődni. — 's a' t.

De ha minden igyekezet haszontalan lenne, leg-alább az ilyen bóldogtalanokat által kellene engedni familiájoknak, hogy ha ének szóval nem is, leg-alább magok tisztéfégen temethetnék-el. — Tsak az olyan gonosztévőknek testeiket kellene a' hóhérnak engedni, a' kik a' Bíráktól rájok szállandó sententziát magok ki-vegezésekkel akarták meg-előzni. —

Ebben is ellenkezik ugyan a' Philosophus, de nem árt itt a' Philosophiának szavától el-állani.

